

Maart 2019

Wie was Pamela Colman Smith?

Haast iedereen kent wel de Tarot van Arthur Waite, die bekend staat onder de naam '**Rider Waite**'. Ook wie niet in de Tarot is geïnteresseerd, zal de kaarten wel eens gezien hebben. Maar opmerkelijk genoeg is de naam van de maakster, Pamela Colman Smith, op de achtergrond geraakt. Dat is gelukkig aan het veranderen. De laatste jaren zijn er diverse boeken verschenen waarin er eindelijk aandacht is voor haar leven en werk. Marcus Katz stelt voor om het spel om te dopen tot de '**Waite-Smith Tarot**' en daar sluit ik me graag bij aan.

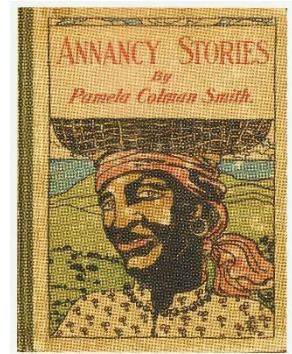
Ik probeer me voor te stellen welk werk van welke kunstenaar met meest bekeken is en het

meest diepgaand beleefd en geanalyseerd. Pamela Colman Smith zou zeker in de top tien staan, lijkt me zo. Al sinds 1970 werk ik met dit spel en ook ik heb me schuldig gemaakt aan onderschatting van haar bijdrage. Het is de hoogste tijd om dat recht te zetten en ik doe dat met veel plezier en inspiratie, want door haar beter te leren kennen, kijk ik weer met nieuwe ogen naar het spel dat ze gemaakt heeft. Ze is me erg dichtbij gekomen. Ze voelt als een zachte, liefdevolle, stille kracht op de achtergrond die er altijd al was, maar die ik nu pas herken.

Er is veel wat ik wil vertellen, dus er komen twee artikelen. De tweede gaat over de Waite-Smith Tarot zelf en dan vooral over haar bijdrage aan en invloed op het spel zoals het geworden is. Maar eerst wil ik antwoord geven op de vraag: wie was Pamela Colman Smith? Dat blijkt nog lastig genoeg te zijn.

Een wereldburger

Pamela Colman Smith is geboren op 16 februari 1878 in Engeland als dochter van Amerikaanse ouders. Haar vader was een zakenman die haar op zijn reizen meenam naar afwisselend Engeland, New York en Jamaica. Beide ouders kwamen uit artistieke families en op haar 15e begon ze in New York aan een opleiding tekenen en schilderen. Tijdens haar verblijf op Jamaica leerde ze vele volksverhalen kennen, die ze later optekende in een boek (*Annancy Stories*).

Al jong verloor ze haar moeder en toen op haar 21ste ook haar vader overleed, ging ze terug naar Engeland waar ze onder de hoede kwam van Ellen Terry, een landelijk bekende actrice. Ze werkte bij het theater mee aan het ontwerp van decors en kostuums. In dat artistieke milieu leerde ze vele kunstenaars kennen, waaronder Bram Stoker en William Butler Yeats, die haar later zou introduceren in de Orde van de Golden Dawn. Haar grootste bekendheid verwierf ze als illustrator van boeken. Ze is dus een wereldburger, zoals er nu zoveel zijn, maar in haar tijd was ze een uitzondering. In haar geboortehoroscoop staat de Zon tegenover Uranus. Overal thuis zijn en toch nergens echt bij horen. Overal vrienden hebben en toch een eenzame reiziger zijn op deze aardkloot.

Als een spons drinkt ze de cultuur in van de plaatsen waar ze komt. Tijdens een verblijf in Ierland ziet ze natuurgeesten. Ze maakt tekeningen bij muziek en ontmoet Claude Debussy. In haar eigen tijdschrift '*The Green Sheaf*' toont ze '*The Hill of Heart's Desire*': het ideale

landschap, waarin voor de aandachtige kijker verschillende beelden uit haar Tarot al herkenbaar zijn. De locatie is een streek in East Sussex die ze goed kent. Ellen Terry heeft daar een buitenverblijf, Smallhythe Place, waar ze veel tijd doorbrengt en waarschijnlijk een groot deel van haar tarotkaarten tekent. Marcus Katz en Tali Goodman hebben de streek bezocht en vele herkenbare elementen uit de Tarot teruggevonden.

Het lijkt of ze het liefst in een fantasiewereld leeft, hoewel ze hard en serieus werkt en er alles voor doet om financieel onafhankelijk te zijn. Ze illustreert boeken, probeert een eigen winkeltje en een eigen tijdschrift. Toch levert het weinig op. Ook voor de Tarot ontvangt ze maar een schamele vergoeding.

Misschien zijn de vele teleurstellingen en het gebrek aan (financiële) erkenning haar teveel geworden. In 1911 bekeert ze zich tot de katholieke kerk. Ze trekt zich terug uit de Londense 'scene' en woont tot haar dood in 1951 op het platteland. Er zijn nog enkele exposities en ook blijft ze actief als illustrator, maar verder is er weinig bekend over deze episode in haar leven.

Een verhalenvertelster

Er zijn veel tekeningen bewaard gebleven waarin ze bekende acteurs als Ellen Terry en Henry Irving portretteert in hun toneelrollen. In een artikel in een tijdschrift geeft ze raad aan aankomende illustrators: *'learn from everything, see everything, and above all feel everything. And make other people when they look at your drawing feel it too!*

Niet alleen weet ze de personages treffend weer te geven, er zit ook altijd interactie en beweging in haar tekeningen. Het theater moet het hebben van de illusie: dat je gaat geloven in wat je ziet, dat je fantasie geprikkeld wordt, dat je je kunt inleven in de personages. Wat een leerschool heeft ze gehad vóór ze aan de Tarot begon!

Een verhaal in een beeld

Henry Irving als Samuel Becket

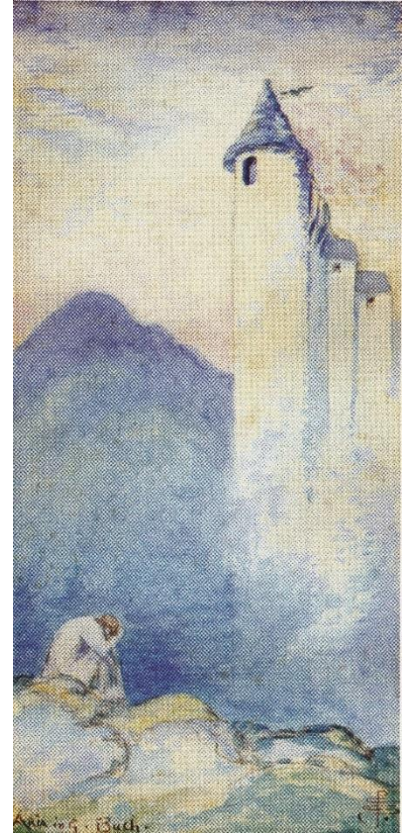
En dan vertelt ze ook nog voor groepjes vrijgevochten kunstenaars bij haar thuis de verhalen uit Jamaica. Wat zou ik daar graag bij geweest zijn! De dichter Arthur Ransome doet er verslag van en hij is duidelijk helemaal betoverd door haar brede lach, haar grappige accent, haar Jamaicaanse outfit en hoe ze breeduit in kleermakerszit haar verhalen vertelt en tot leven brengt met zelfgemaakte poppetjes.

Een romantica

Het werk van Pamela Colman Smith toont veel overeenkomsten met Art Nouveau en Jugendstil. De stijl kenmerkt zich door idealisme en romantiek. Er is een nieuwe benadering van de innerlijke wereld. Men wil de fantasie, het gevoel, het ideaal verbeelden.

Droom

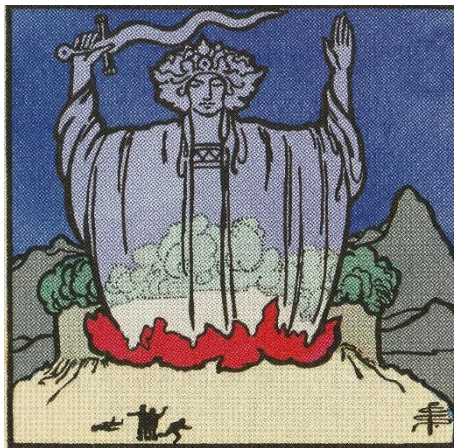
Naar een aria van Bach

Pamela ziet ook beelden bij muziek en begint ze te schilderen. Ze ontmoet Claude Debussy die onder de indruk is van haar werk. Later heeft ze een expositie in New York met haar 'muziekbeelden'. Ze volgt haar inmiddels bekende benadering: ze kruipt helemaal in de huid van de ander, of het nu een acteur, een schrijver of een componist is. En wat ze dan waarneemt, zet ze om in beelden.

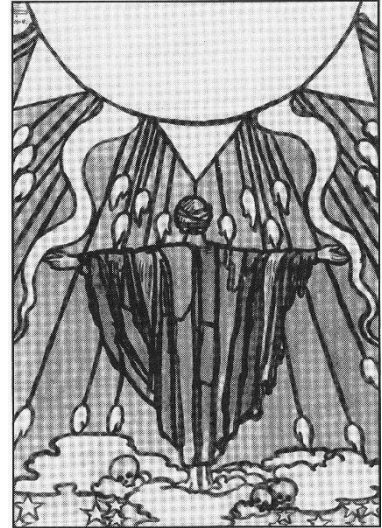
Een mystica

Via haar goede vriend William Butler Yeats wordt ze in 1901 ingewijd in de Orde van de Golden Dawn, waar ook Arthur Waite een prominent lid van was. Er zijn geen aanwijzingen dat ze er erg diep bij betrokken raakte, maar ze zal zeker een aantal inwijdingsrituelen hebben ondergaan. De Tarot werd in de Orde van de Golden Dawn gezien als synthese van de westerse esoterie. Verschillende nieuwe versies werden ontwikkeld, waarin de correspondenties met de getallensymboliek en de kabbalistische levensboom werden uitgewerkt. Het is aannemelijk dat ze een zekere basiskennis had van de Tarot toen ze haar werk voor Arthur Waite oppakte, maar Waite zegt zelf dat hij haar de ontwerpen van de Grote Arcana 'met de lepel moest voeren'. Voor Waite ging het vooral om de kaarten van de Grote Arcana. Daarin zag hij het universele verhaal van de mens. Kort gezegd: we komen voort uit eenheid (de Zot) en keren terug tot eenheid (de Wereld). Ook Waite was een mysticus. Voor hem was de Tarot een gids voor de spirituele zoeker. Met het gebruik van de

Tarot als orakel had hij niet zo veel. Ook voelde hij zich niet gelukkig met de occulte benadering van andere leden van de Golden Dawn. Hij trok zich terug uit de orde en richtte een eigen rozenkruizersgenootschap op, waarvoor hij ook de inwijdingsrituelen schreef. Er is niets wat erop wijst dat Pamela de Tarot zelf als orakel gebruikte. Wel is het duidelijk dat ze hield van rituelen. In een ritueel maak je contact met iets groters dan jezelf. Alles is erop gericht om tot een diepe totaalbeleving te komen.

"The Garden," The Green Sheaf, No. 10, 1904. Illustration appeared with story by "G.J.," in which a sea captain describes finding "The Tree of Life."

De kaarten van de Kleine Arcana waren voor Waite minder interessant. Hij had ook weinig voorbeelden, want in de gangbare tarotspellen waren alleen schematische voorstellingen te zien. Pamela moest het dus doen met summiere aanwijzingen. Marcus Katz veronderstelt dat de kaarten van de Grote Arcana onder stevige supervisie van Waite en in regelmatig overleg tot stand zijn gekomen, maar bij de kaarten van de Kleine Arcana kreeg ze veel meer vrijheid. Katz denkt dat ze gemaakt zijn op het buitenverblijf van Ellen Terry, gezien de vele overeenkomsten met de omgeving daar.

Een geëmancipeerde vrouw

Als vrouw alleen in een vreemde cultuur je plek veroveren. Je eigen netwerk opbouwen, bijeenkomsten organiseren, een winkeltje beginnen, een eigen tijdschrift maken. Het past in ons eigentijdse beeld van de geëmancipeerde vrouw, maar in haar tijd was ze een uitzondering. Geen wonder dat ze zich verwant voelde met de 'suffragettes', een beweging die opkwam voor vrouwenrechten.

Een vrouw die onafhankelijk wil zijn, maar toch afhankelijk is van wat anderen haar waard vinden. We weten niet wat Waite haar betaald heeft voor haar werk, maar veel was het niet. Ik denk dat ze een zekere naïviteit had, waardoor ze grappig en innemend werd gevonden, maar niet echt serieus genomen.

Mysteries

Er zijn een paar onopgehelderde kwesties. Ten eerste heeft ze een exotisch, om niet te zeggen negroïde uiterlijk. Niemand zegt het hardop in de boeken die ik raadpleegde, maar het zou kunnen zijn dat ze een geboren Jamaicaanse is die door haar (pleeg)ouders is geadopteerd. Ook haar seksuele geaardheid roept vraagtekens op. Met verschillende vrouwen, maar ook mannen, had ze intensieve vriendschappen. De laatste jaren van haar leven woonde ze samen met een vriendin.

Met de Zon tegenover Uranus in de geboortehoroscoop is het niet zo gek dat we zulke identiteitskwesties tegenkomen. De eerder aangehaalde dichter Arthur Ransome zegt dat ze een 'tijdloos' uiterlijk had. Ze is de naïeve Zot die eeuwig jong blijft, maar ook een oude wijze ziel met veel mensenkennis en een fantastisch inlevingsvermogen. Wat ze zag, ook innerlijk, kon ze vormgeven. De beelden die ze schiep zijn poorten naar een innerlijke werkelijkheid waarin ze als geen ander thuis was.

Bronnen:

Secrets of the Waite-Smith Tarot, Marcus Katz & Tali Goodwin

The Artwork & Times of Pamela Colman Smith, Stuart R. Kaplan

A History of the Occult Tarot 1870-1970, Ronald Decker and Michael Dummett

<https://tarotcirkel.com/>